

Rahvusvaheline LEADER koostööprojekt "GREENPARK"

Suveülikool Medimurje tegevusrühma piirkonnas Horvaatias

13-19.09.2025

PROJEKTIJUHTIMISE ARUANNE

Koostas: Katrin Suursoo

23.09.2025

Sisukord

1. Tegevuse eesmärgi saavutamine.....	3
2. Tegevuse elluviimise sisuline aruanne	4
2.1. Tegevuste aruanne 13. septembril 2025	4
2.2. Tegevuste aruanne 14. septembril 2025	4
2.3. Tegevuste aruanne 15. septembril 2025	6
2.4. Tegevuste aruanne 16. septembril 2025	10
2.5. Tegevuste aruanne 17. septembril 2025	15
2.6. Tegevuste aruanne 18. septembril 2025	17
2.7. Tegevuste aruanne 19. septembril 2025	19
3. Ood suveülikoolile Medimurje piirkonnas	20
4. Osalejate tagasiside.....	21
4.1. Küsimustiku vastused	21
4.2. Järeldused	26

1. Tegevuse eesmärgi saavutamine

Rahvusvaheline tegevus 2: Suveülikool Horvaatias.

Tegevuse eesmärk taotluses: Uute toodete ja teenuste ideede leidmine, osalejate teadlikkuse tõstmine ja partnerite kogemuste jagamine fookusteemal.

Fookusteema: Jätkusuutliku turismi ettevõtluse arendamine.

Sisu:

- **Õppereis piirkonna headesse praktikatesse.**
- **Seminar** partnerite aruteludega.
- **Praktiline töötuba ettevõttes.**
- **Loodusraja külastus ja kultuuriprogramm.**

Tegevuse eesmärgi saavutamine:

Eesmärk saavutati täielikult. Suveülikooli programm pakkus osalejatele mitmekülgseid õppimis- ja kogemusvahetuse võimalusi:

- **Õppereis piirkonna headesse praktikatesse** – külastati looduskeskusi, pärandikeskusi, veinimaju, juustutalu ja teisi kohalikke ettevõtteid, mis on eeskujuks jätkusuutliku turismi arendamisel.
- **Seminar partnerite aruteludega** – toimus konverents ja mitmeid kohtumisi, kus jagati teadmisi ja arutleti rahvusvahelise koostöö ning jätkusuutliku turismi võimaluste üle.
- **Praktiline töötuba ettevõttes** – läbiti töötubasid, sh traditsioonilise käsitöö ja kohalike toodete väärtustamise teemadel.
- **Loodusraja külastus ja kultuuriprogramm** – toimusid loodusmatkad, linnuvaatlus, kohalik kultuuriprogramm ja piirkonna ajaloo tutvustamine.

Lisaks programmipunktiledele pakkus suveülikool ka rahvusvahelist koostöökogemust, inspireerivaid arutelusid ning võimalust leida uusi koostööideid ja -partnereid.

Suveülikoolis osalesid Eestist Arenduskoda, Ida-Harju Koostöökoda ja Saarte Koostöökogu, Horvaatiast Medimurski doli I bregi ja Mura – Drava, Lätist Partnership for Rural and the Sea, North Kurzeme Business Association, Cesis District Rural Partnership ja Partnership of Rezekne district ning Sloveeniast Bogastvo Podeželja.

2. Tegevuse elluviimise sisuline aruanne

2.1. Tegevuste aruanne 13. septembril 2025

Suveülikooli esimene päev algas kogunemisega Tallinna lennujaamas, kus osalejad said esmakordselt kokku ühise reisi alguses. Juba enne lennuki väljumist kujunes lennujaamas mitteametlik, kuid oluline kontaktide loomise ja omavahelise tutvumise aeg. Kuna osalejad tulid eri piirkondade tegevusrühmadest, pakkus see hea võimaluse juba varakult jagada ootusi ja mõtteid eesootava nädala kohta.

Lend kulges ümberistumisega Frankfurdis. Pika teekonna jooksul toimusid lennujaamas ja lennu ajal mitteametlikud vestlused, mis aitasid luua sõbralikku ja koostööle avatud õhkkonda. Selline reisiaeg oli väärtuslik, sest see võimaldas osalejatel luua isiklikke sidemeid, jagada varasemaid kogemusi oma piirkondadest ning luua esimesi ideid teemadel, mis hiljem programmis arutelude käigus sügavamalt käsitleti.

Hilistel õhtutundidel maanduti Zagrebi lennujaamas, kust suunduti hotelli. Majutus andis osalejatele võimaluse puhata ja valmistuda tihedaks nädalaks. Esimene päev, kuigi eelkõige logistiline, oli tegelikult oluline sissejuhatus kogu programmile. Reisiaeg kujunes sisuliseks võrgustumisplatvormiks, mis pani aluse tugevamatele kontaktidele ja koostöövalmidusele. Just selline algus aitas luua usaldust ja avatud suhtlusõhkkonda, millest võitsid kõik järgnevad tegevused.

Päeva kokkuvõtte koostas Katrin Suursoo.

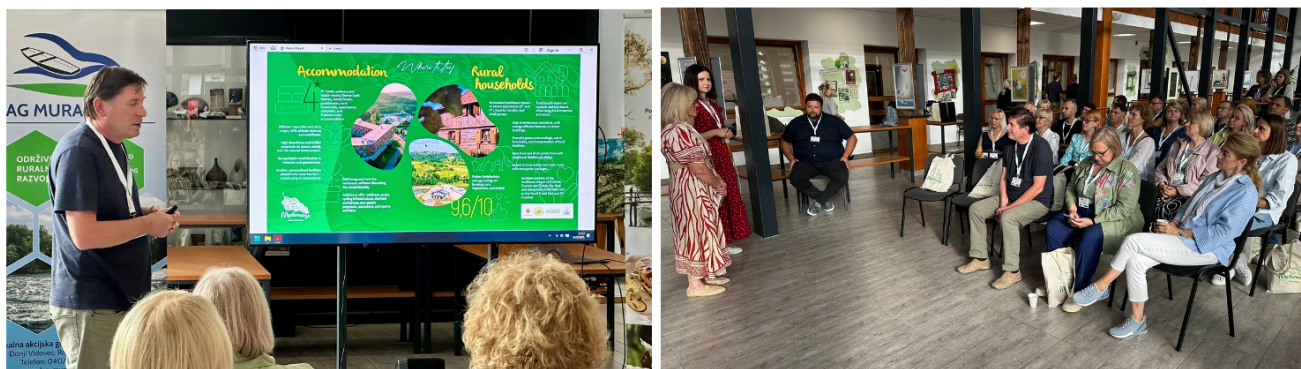
2.2. Tegevuste aruanne 14. septembril 2025

Hommik algas hotellis hommikusöögiga ning sellele järgnes Eesti tegevusrühmade esindajate koosolek. See kohtumine oli oluline lähtepunkt, sest andis võimaluse arutada, milliseid ootusi ja fookuseid igaüks nädalalt kaasa võtab. Samuti sai üle korratud programmi kava ning jagada esimesi mõtteid, kuidas kogutud teadmisi hiljem oma piirkondades rakendada. Seejärel jäi veidi vaba aega, mida osalejad kasutasid nii puhkuseks kui ka väikesteks omavahelisteks vestlusteks enne teekonda Medimurjesse.

Keskpäeval suunduti hotellist raudteejaama ja alustati bussisõitu lõppsihtkohta Terme Sveti Martin hotelli. Umbes poolteist tundi kestnud ühine sõit ei olnud pelgalt liikumine punktist A punkti B, vaid kujunes oluliseks võrgustumise hetkeks. Bussis jagati juba esimesi kogemusi ja räägiti ootustest suveülikoolile, arutati oma piirkondade väljakutsete ja tegevuste üle. Selline mitteametlik arutelu aitas luua sidemeid ja usaldust, mis on hilisema koostöö seisukohalt hädavajalik.

Pärast majutust Terme Sveti Martin hotellis algas ametlik programm piirkonna tutvustamisega. Esmalt külastati Pušipeli Keskust Štrigovas, kus tervituskohvi ja snäkkide saatel toimus osalejate tutvustamine ja sissejuhatus nädala tegevustesse. Inspiratsiooni pakkusid ka piirkonna üldisemad ettekanded, kus avati Međimurje tugevusi kui sihtkohta. Seal nähtu ja kuuldu andis selge arusaama, et jätkusuutliku turismi edendamine ei tähenda ainult loodusressursside hoidmist, vaid ka kohalike ettevõtete ja kogukonna kaasamist. Juba esimestest ettekannetest jäi kõlama piirkonna põhisõnum – loodus, kultuur ja kohalik ettevõtlus on tihedalt põimunud ning just sellest kooslusest sünnib jätkusuutlik turism.

Pušipeli Maailmakeskus pakkus põnevat ülevaadet veinivalmistamise traditsioonidest, mille kaudu on kohalik kogukond loonud tugeva identiteedi ja turismitooted, mis paeluvad nii siseturiste kui ka rahvusvahelisi külastajaid.

Päev jätkus Mađerka künnal, kus osalejad said nautida piirkonna maalilisi vaateid ja kuulata kohalike lugusid, ning lõppes hotellis, kus meil tekkis võimalus siduda ametlik programm vaba ja sõbraliku õhkkonnaga.

See päev andis osalejatele mitmekülgse sissevaate nii piirkonna loodus- ja kultuuripotentsiaali kui ka kohaliku ettevõtluse toimimisse. Samal ajal süvenesid ka osalejate omavahelised suhted – ametlik programm ja mitteametlikud vestlused põimusid, luues tugeva aluse järgnevate päevade sisuliseks tööks ja kogemuste jagamiseks.

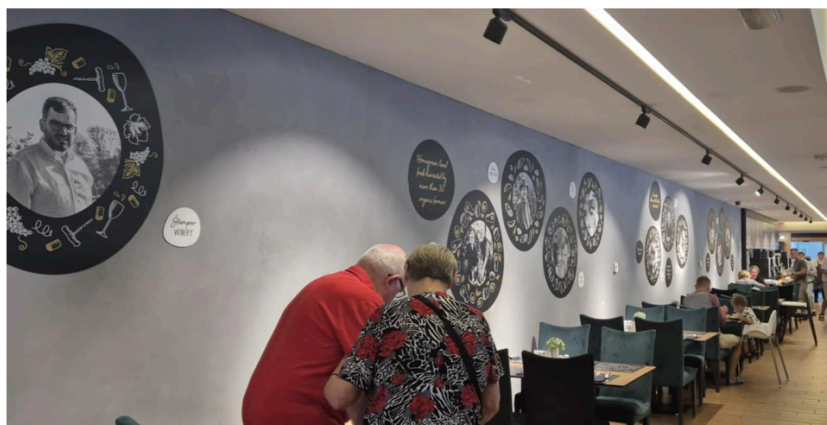
Päeva kokkuvõtte koostas Katrin Suursoo.

2.3. Tegevuste aruanne 15. septembril 2025

Juba eilse päeva õhtupoolikul saime aimu, et siin elavad ja toimetavad inimesed väärtustavad oma kodupaika, loodust ja traditsioone ning loodussäästev talupidamine on siin au sees. Kogesime seda esmalt juba oma majutuskohas Terme Sveti Martin (<https://www.termesvetimartin.com/hr/>).

Seintel olid kohalike tootjate pildid ja lood, buffeelaual lai ja rikkalik valik kohalikku toitu – leiba, juustu, värsket aiakraami ja küpsetisi.

Hotelli seinu ehtivad fotod piirkonna loodusest ning koheselt on nähtav info võimaluse kohta soetada kohalike toodetega piknikukorv matkale jm. kohta.

Meie päev aga algas sellega, et meid jagati kahte gruppi ning seejärel suundusime kordamööda tutvuma kahe põneva kohaga.

Esimeseks kohaks oli Cimperi kaevanduspärandi tõlgenduskeskus (*Mursko Središče keskus*), kus tutvustati piirkonna kaevanduslugu, kasutades selleks nii elamuslugude jutustamist, erinevate tööriistade esitlemist kui ka filmide näitamist.

Kõigepealt mõningaid fakte kaevandamise ajaloost:

- 1000 a. eKr hakkasid hiinlased kivist kasutama;
- 400 a. eKr suur Kreeka filosoof Theophrastus kirjutas kivisöe kasutamisest Kreeka seppade hulgas;
- 1239. a. anti Inglismaal kivisöe kaevandamiseks kuninga luba;
- 1556. a. Georgius Agricola avaldas oma kirjutise kaevandustöödest;
- Kui kivist hakati süstemaatiliselt kaevandama 17. sajandil Inglismaal, siis toimus sama ka Austia-Ungari Kuningriigi territooriumil ning sageli kasutati kivist ka tervistavatel eesmärkidel;
- 1767. a. leiti kivisöevarud Šoštanj ja Konjic'i juures;
- 1785. a. algavad kaevandustööd Krapanis;

- 1890. a. Čakovec-Lendava raudtee hakkab läbima Mursko Središčet;
- 1919. a. Karlo Vargazin asutab Ugljenik Peklenica kaevanduskompanii ja sellega saab alguse tööstuslik kaevandamine Mursko Središces;
- 1924. a. Ugljenik Peklenica palkab 297 kaevandajat;
- 1926. a. sama koht annab tööd 520-le kaevurile;
- 1929. a. toimub suur majanduslik langus;
- 1931. a. levib see ka kaevanduse piirkonda ja Ugljenik Peklenica läheb pankrotti;
- 1932. a. ostab enamuse aktsiaid Mestna Maribori hoiupank;
- 1938. a. Mursko Središče elektrifitseeritakse;
- 1945. a. toimub suur natsionaliseerimine;
- 1949. a. asutati Medimurski söekaevurite firma
- 1957. a. kaevandati seal ca 200 000 tonni kivisütt ja töölisi oli ligikaudu 1700;
- 1961. a. toimus kaevanduses suur õnnetus, kus 10 kaevurit kaotas ka elu;
- 1969. a. võeti vastu otsus kaevandada seal veel 1972. aastani;
- 1972. a. suleti ka kaevanduse viimased osad.

Ehkki kaevandus andis tööd paljudele inimestele, olid töötingimused väga rasked, tööpäevad pikad ning puudulikud toidu- ja valgusolud tervist tugevalt kahjustavad. Seetõttu oli seal töötamine väga raske ja ohtlik. Inimestel polnud aga palju valikuid ning sageli tuli vastu võtta just see töö, mis aitas perekonda ära toita.

Teiseks külastuskohaks oli *Med dvemi vodami* külastuskeskus, Križovec looduskeskus, mis tutvustas Mura ja Drava jõgede ümbruse elurikkust ning selgitas ka, kuidas piirkonnas on looduskaitset korraldatud.

Kohe sisenedes võeti meid rõõmsalt vastu koos lõbusa maskotiga ning kogu külastuse vältel sai elurikkust kogeda nii visuaalselt, käega katsudes kui ka linnuhääli kuulates. Selgelt oli nähtud palju vaeva, et keskus oleks külastajasõbralik. Mõned kohalikud töötajad olid riietatud ka lõbusatesse kostüümidesse.

Lühidalt tutvustati meile ka sealsete jõe kullakaevajate rasket ja tervistkahjustavat tööd, sest kullaga koos tuli pinnasest välja ka märkimisväärt kogus elavhõbedat.

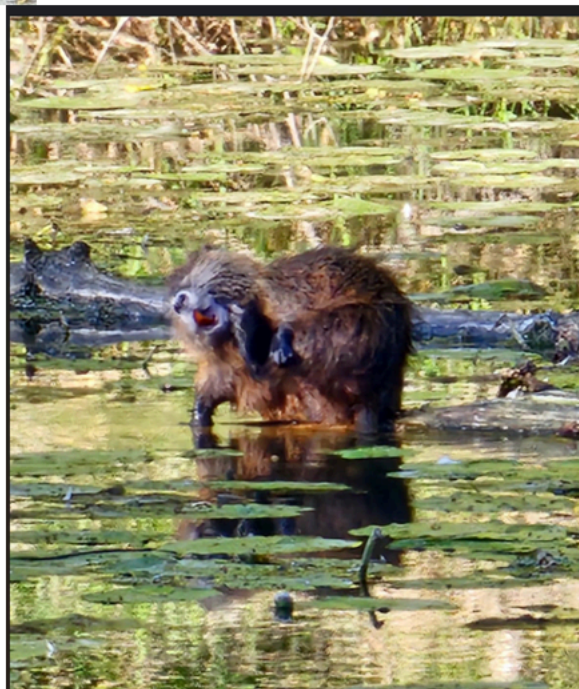
Päev jätkus Veski majas (Mlinarska Kuća). See oli kaunis paik, kus sai näha töötavat jõeveskit ning ajaloolist praami. Algatuseks võttis meid vastu kohalikes rahvariides mees, kes tegi lühikese sissejuhatuse kohalikust elust-olust.

Selle ajaloolise praamiga viidi meid ka lühikesele sõidule üle jõe ja tagasi.

Õhtu lõpetuseks toimus samas ka **linnuvaatlusretk Svetomartinska Mura õpperajal** koos juhendajatega – kohalike linnugiididega.

Retk toimus Mura jõe lähistel ca 3 kilomeetri pikkusel rajal. Kokku kohtasime seal 21 liike linde, kellest kahtlemata kõige põnevamaks osutus Eestis mitteesinev ööhaigur, keda kohtasime seal lausa kolme isendit.

Mida õppisime/tähele panime:

- Lood ja külalislahkus. Kõikides külastuskohtades oli väga soe vastuvõtt. Samuti oli hämmastav, kuidas meie vastuvõtjad pikkisid oma esitlustesse seoseid piirkonna ajaloo ja traditsioonidega.

Seosed kordusid nõ. erineva nurga alt ning lõpuks moodustasid sellega meie jaoks piirkonnast tervikpildi.

- Palju interaktiivseid lahendusi muuseumites, mis muudavad külastuse elamuseks nii väikestele kui suurtele.
- Linnuvaatlusel oli huvitav õpitoa formaat, mis lisis tegevusele põnevust ja kasvatas „linnavõhikute“ teadmisi.

Päeva kokkuvõtte koostasid Sulvi Munk ja Kaja Traagel.

2.4. Tegevuste aruanne 16. septembril 2025

1. Külustus ja esitus Dr. Rudolf Steiner Keskuses, Donji Kraljevec Biodünaamilise põllumajanduse ja hariduse keskus.

Päeva esimesel külastusel tegi Donji Kraljevec lühitutvustuse Rudolf Steinerist ja keskusest. Keskus on pühendatud Rudolf Steineri pärandile. Tegemist on kultuuri- ja hariduskeskusega, kus ühendatakse mitmeid valdkondi, millega tegeles Dr Rudolf Steiner: biodünaamiline põllumajandus, antroposoofia, Waldorf haridus, orgaaniline arhitektuur, eurütmia ning kultuur ja turism. Keskus ei ole ainult mälestus- ja muuseumikoht, vaid aktiivne osaline piirkonna mitmes valdkonnas. Nendest tooks esile valdkonnad:

- Waldorf-haridus- rõhutab lapse sisemaailma mõistmist ja arenguetappe ning integreerib kunsti kõikides õppevaldkondades.
- Biodünaamiline põllumajandus- tähendab põllu- ja loomakasvatuse meetodeid, mis püüavad olla rohkem ökoloogilised, vältida kahjulikke kemikaale ning aidata kaasa looduse ja inimese sisemisele arengule. Meile näidati slaididel katset kurkidega, milline mõju on kasvatusviisil toidu omadustele. Hotell, kus me peatusime kasutas oma tegevustes samuti biodünaamilist lähenemist ja ökoloogiliselt kasvatatud toodangut.
- Orgaaniline arhitektuur- keskendub ehitisele kui terviklikule keskkonnale: arvestatakse nii keskkonnamõjusid, kultuurilist tähendust kui ka vaimseid ja esteetilisi aspekte. Sellel põhimõttel on ehitatud ka keskuse maja.
- Rahvusvaheline organisatsioon Demeter, mis sertifitseerib biodünaamilist põllumajandust- keskus toetab tootjaid, et saada Demeter-sertifikaat. Selliste põhimõtete näiteks toodi aed, mille eesmärk ei ole ainult toidukasvatamine, vaid sinna kaasatakse autistlike inimeste ühingu.

Peale keskust külastasime Dr. Rudolf Steineri kunagist elumaja, mis on muudetud kogukonna poolt nii kultuuriliseks kui turismi objektiks. Paljudele osalejatele oli üllatuseks, et haritlane oli pärit Horvaatiast.

Mida sellelt külastuselt kaasa võtta:

- Integreeritud vaade haridusele ja kultuurile. Steineri lähenemine ei lahuta kunsti, loodust ja haridust eri osadeks, vaid püüab need siduda. Eestis, kus sageli rõhutatakse ainult formaalharidust või tehnilisi tulemusi, võiks kasu olla terviklikust lähenemisest, mis toetab lapse kogu arengut (looming, emotsionaalne intelligentsus, sotsiaalsed oskused).
- Keskkonnasõbralikkus ja jätkusuutlikkus. Biodünaamiline põllumajandus ja orgaaniline arhitektuur rõhutavad loodushoidu, sisemist kvaliteeti ja pikaajalist kestlikkust. Eestis, kus loodus ja maastikud on olulised väärtused, võiks see olla tugev alus kohalike arenguprojektide, ehitusnormide ja maapiirkondade elukvaliteedi parandamiseks.
- Väärtuste ja kogukondliku sidususe tähtsus. Steineri keskuse töö rõhutab mitte ainult teadmisi, vaid ka kogukonda, inimese sisemist arengut, eetikapõhimõtteid ja vastutust. Eestis saaks rohkem panustada kogukondade aktiivsusesse, väärtussüsteemide avatud aruteludesse ja sellistesse projektidesse, mis ühendavad inimesi ning loovad ühist visiooni.
- Alternatiivsete mõtlemisvalemite ja elustiilide avatus. Steineri ideed (antroposoofia, eurütmia, orgaaniline arhitektuur jne) pakuvad väljapääsu vaid majanduslikult määratletud „efektiivsusest“ ja tarbimisest. Eestis võib olla kasu sellisest mõtteviisist, mis võimaldab uuendusi ning eksperimentaalseid lahendusi hariduses, ruumiloome ja kultuurist.

2. Ekskursioon ja degustatsioon Opori juustutalus, Oporovec Pereettevõttena tegutsev käsitööjuustu tootja, kes ühendab traditsioonid ja kaasaegse kvaliteedi.

Opori juustutalu Oporovecis on pereettevõtte, kus juba mitme põlvkonna jooksul kasvatatakse kitsi ja toodetakse käsitööjuustu. Ekskursiooni käigus said külastajad tutvuda taluelu ja loomadega, neid toita ning teha pilte. Pererahva hoolimist loomadesse ja keskkonda näitasid seintel sildid „silita mind“ või lühikirjeldused elukeskkonnast, kuidas elavad kahepaiksed, veekogud, traditsioonid jne. Hiljem toimus juustude degustatsioon, kus pakuti nelja erinevat sorti kitsejuustu. Degusteerimisruumis olid välja pandud ka peretütre isa ja ema suguvõsa traditsioonilised esemed, mis sidusid maitsekogemuse perepärandi ja kohalikku kultuuri esitleva looga.

Mida sellelt külastuselt kaasa võtta:

- Pereettevõtluse järjepidevus – mitme põlvkonna töö ja teadmiste edasiandmine tugevdab nii toodet kui kogukonna sidet.
- Elamuslik turism – loomadega vahetu kogemus ja lugu pere ajaloost muudavad toidu väärtuslikumaks kui pelgalt maitse.
- Traditsiooni ja kvaliteedi ühendamise – kaasaegne käsitöötootmine saab olla edukas, kui see põhineb kohalikul pärandil ja läbimõeldud kvaliteedil.

3. Lõuna **Golfi restoranis**, kus pakutakse kohalikke roogasid ja kohapeal pruulitud käsitööõlut. Lisaks esitlus Međimurje loomariigist (Josip Horvat – Majzek).

Enne einet sai nautida Josip Horvat – Majzeki fotonäitust, kus tuli piltidelt üles leida looduse peidetud elusolendid. Näitus muutus mänguliseks väljakutseks, pakkudes osalejatele hasarti ja rõõmu. Lõuna lõpetuseks maitsti kohalikku tumedat õlut, mis oli maitsete poolest rikkalik.

Mida sellelt külastuselt kaasa võtta:

- Elamuse sidumine toiduga – enne lõunat pakutud interaktiivne kunstielamus muutis kogu külastuse meeldejäävamaks.
- Mängulisus turismis – loodusfotodele peidetud elusolendide otsimine oli lihtne, kuid kaasahaarav tegevus, mida võiks rakendada ka Eesti loodust ja kultuuri tutvustavates ettevõtmistes.
- Kohaliku identiteedi rõhutamine – traditsioonilised road ja oma käsitööõlu annavad piirkonnale erilise näo.

4. Sveta Marija supelranna külastus ja esitlus kohalikust kullassepatraditsioonist.

Sveta Marija supelranna külastusel viidi meid Drava jõe äärde, kus kauni kivise ranna ja selge vee taustal tutvustati kohalikku kullasõelumise traditsiooni. Kaks meest näitasid, kuidas kulda vanasti jõest otsiti, ning jagasid teadmisi kullakaevurite raskest ja aeganõudvast tööst.

Mida sellelt külastuselt kaasa võtta:

- Pärandi eluhoidmine – ka unustatud või rasked elualad võivad olla väärtuslik osa kultuuriloost ja turismielamusest.
- Keskkonnaga sidumine – looduslikult kaunis koht, kus kunagi seda tegevust tehti annab traditsioonide tutvustamisele erilise mõju.
- Elamuslik õppimine – praktiline ja vahetu kogemus jääb külastajale paremini meelde kui pelgalt jutt või näitus.

5. Seiklus pärastlõuna Pozoj Adrenaliinikeskuses – laskumine Drava jõel Turvalised, kuid põnevad veetegevused ja ökosport.

Peale kullakaevurite eluga tutvumist veedeti seikluslik pärastlõuna Drava jõel, kus turvaliselt suunati meid juhendaja õpetuste järgi allavoolu. Paadisõit lõi suurepärase meeskonnavaimu meie vahel. Kohalikud giidid toetasid aerutajaid ning paadisõit kujunes rahvusvaheliseks suhtlemiseks ja naljade jagamiseks. Õhtu jätkus traditsioonilise toidu, elava tamburaši-muusika ja tantsuga, mis löid sooja ja rõõmsa õhkkonna.

Mida sellest külastuselt kaasa võtta:

- Meeskonnatöö ja suhtlemise sidumine tegevustega – ühine seiklus aitab inimesi kiiresti lähendada.
- Turismi mitmekülsus – aktiivne elamus (paadisõit) kombineerituna kohaliku toidu ja muusikaga loob täiusliku kogemuse.
- Kohaliku kultuuri kaasamine – rahvusköök ja muusika annavad seiklusele sügavama sisu ja muudavad selle emotsiooniderohkeks.

Kokku võtvalt võib öelda, et taaskohtumine tuttavate osalejatega ning uute inimestega tutvumine pakkus rohkelt rõõmu, millele lisandusid värsked teadmised ja elamustest tulvil kogemused, mis rikastavad meie Arenduskoja kogukonda, kui ka igaühe isiklikku elu.

Päeva kokkuvõtte koostasid Tiina Viirna ja Ele Tern.

2.5. Tegevuste aruanne 17. septembril 2025

Konverents Čakovec – Zrinski park

Päev algas Scheieri saalis konverentsiga, kus tähistati **Zrinski pargi 50. aastapäeva** ja arutati loodus- ning kultuuripärandi kaitse üle. Üheks keskseks teemaks oli **liitumine EUROPARC võrgustikuga**, mis loob tugeva rahvusvahelise koostöövõimaluse ka Eestile.

- Konverents toimus väärikas, ruumikas saalis, kus **sünkroontõlge inglise keelde** võimaldas aktiivset osalemist (soovitus: kaasa võtta oma kõrvaklapid).
- Üllatavaks väärtuseks oli **maalinäitus**, mis lisas kultuurilist sügavust.

Perivoj Zrinski 50. aastapäeva tähistamine – inimesed ja nende panus:

Perivoj Zrinski, Čakoveci sümboolne linnapark, on Horvaatia üks silmapaistvamaid linnaparkke, kus loodus ja ajalugu põimuvad haruldasel moel. Park ümbritseb Zrinski lossi, mille ajalugu ulatub 13. sajandisse, ja on kujundatud baroki ning renessansi stiilis. Rohkem kui 1500 puu ning hoolikalt kujundatud haljastus loovad rohelise oasi keset linna. Pargis leidub mälestusmärke ja skulptuure, mis jutustavad piirkonna lugusid, ning see toimib aktiivse kogukonnakeskusena, kus korraldatakse kultuuriüritusi. Just kultuuri- ja looduspärandi ühendus teeb sellest pargist ühe unikaalsema kesklinna rohealade kompleksi

Lõuna-Euroopas. 50. aastapäeva tähistav konverents toimub osana rahvusvahelisest projektist **GREENPARK**, mis ühendab Horvaatia, Sloveenia, Portugali, Kreeka ja Eesti kogemusi. Projekti eesmärk on **tuua esile, kuidas kaitsealad ja linnapargid aitavad arendada säästlikku turismi, looduskaitset ja kogukondade ettevõtlust.**

Üritusele on kaasatud mitmed oma ala tippspetsialistid ja visionäärid:

- **Mihaela Mesarić (Medimurska priroda)** – toob esile Perivoj Zrinski 50-aastase kaitseloo ja rõhutab linnapargi rolli looduspärandi hoidmisel.
- **Željko Radišić (krajobraafi arhitekt, OpOp Studio)** – tutvustab tänapäeva maastikuarhitektuuri trende ja nende rakendamist parkides.
- **Krešimir Čulinović (NP Plitvička jezera)** – räägib Josip Movčani rollist Plitvice järvede ja EUROPARC'i koostöös.
- **Siniša Golub (Medimurska priroda)** – toob esile Josip Movčani panuse looduslähedase turismi algatamisse juba 1970. aastatel.
- **Monika Cindrić (Medimurska priroda, direktor)** – seob kohalikud kaitsealad laiemasse EUROPARC võrgustikku, rõhutades regiooni rahvusvahelist tähtsust.

Lisaks tähistatakse ka **Josip Movčani 100. sünniaastapäeva** – ta oli tuntud loodushoiu eestkõneleja, kes pärines Čakovecist ja oli rahvusvahelise koostöö pioneer juba 1970. aastatel. Tema pärand elab edasi kui **visioon looduslähedast turismist**, mis tänapäeval on Euroopa kaitsealade arenduses üha olulisem. Giidiga jalutuskäik pargis kujunes elamuseks – **professionaalne giid suutis grupi tähelepanu hoida ja luua tervikliku pildi pargi ajaloost ja rohealade tähtsusest linnakeskkonnas**. See kogemus kinnitas, kui oluline on linnaparkide säilitamine ja arendamine.

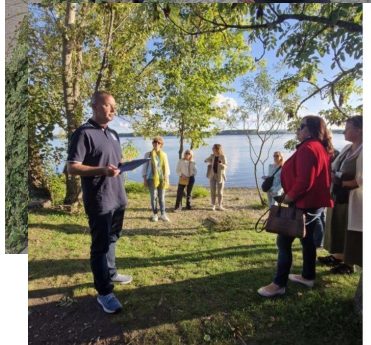
Lõuna Stari Gradi restoranis

Lõunasöök toimus ajaloolises Čakoveci lossis asuvas restoranis, kus pakuti **Medimurje piirkonna traditsioonilist kööki**. Loss ise on osa kohalikust pärandist.

Čakoveci vanalinn

- **The Treasury pärandikeskus** pakus sissevaadet vaimsesse kultuuripärandisse, sidudes kogukonna lood ja traditsioonid. Muuseumis kasutati rohkelt **interaktiivseid lahendusi**, mis tegid külastuse põnevaks nii täiskasvanutele kui ka lastele. Selline lähenemine on eeskujuks, kuidas ajalugu ja pärandit saab tänapäevaseks tutvustada.

- **Korvipunumise töötuba (ceker)** rõhutas kohaliku käsitöö jätkusuutlikkust. Kuigi grupp ei osalenud täismahus, võimaldati kõigil punuda endale meelepärane lint – lihtne, ent kaasav turismilahendus, mis sobib eri sihtrühmadele.

Marina Prelog – Dubrava järve kaldal. Marina Prelogis kogeti piirkonna öko- ja veeturismi potentsiaali.

- Jalutuskäik ja tutvustus Aqua Adventures projektist. Siinkohal on kohal tugev pontentsiaal arendada loodustooteid ja teenuseid. näiteks kuidas **linnuvaatlus ja paadituurid** võivad olla piirkonna turismi pärliks. Paadisõidul tuvastasime arvukalt linnuliike (nt jäälinde, hõbehaigur, tuttpütt, ööhaigur), mis kinnitab ala olulisust rahvusvahelises linnuvaatluses.

- Eriliseks elamuseks sai **planeerimata paadimehe suvila saarekülastus**, mis lisas autentsust ja seikluse mõõdet.

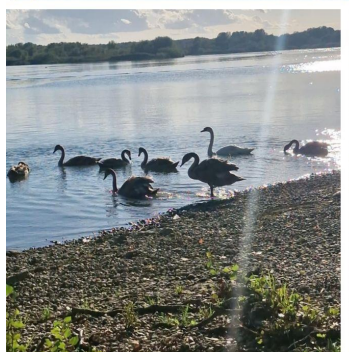
- Kohalikud legendid interaktiivses esituses löid emotsionaalse sideme kogukonnaga.

Aqua Adventures – lühikokkuvõte

Aqua Adventures on Horvaatia ja Ungari piiriülene turismi- ja koostööprojekt, mis keskendub **veeturismi ja ökoturismi arendamisele Dubrava veehoidla ja Marina Prelogi piirkonnas**. Projekti eesmärk on ühendada looduskeskkonna väärtused kultuuri ja aktiivse vaba aja tegevustega.

- Pakutakse **paadisõite, kajaki- ja purjetamistegevusi**, aga ka jalutuskäike ja linnuvaatluse võimalusi.

- Kavas on **töötoad ja üritused**, kus tutvustatakse piirkonna loodust, linnustikku ja kohalikke legende.

vustatakse piirkonna loodust, linnustikku ja kohalikke legende.

- Näiteks festival “**Nautical Hunt for Swan’s Feather**” toob kokku veealased tegevused, muusika, teatri ja gastronoomia.
- Projekti tugevuseks on **piiriülene koostöö**, kogukonna kaasamine ja kultuuri ning looduse sidumine turismipakkumises.

Aqua Adventures on piirkonna **unikaalne ökoturismi pärl**, kus külastaja saab kogeda nii looduse rahu kui ka kaasahaaravaid kultuurisündmusi.

Õhtusöök Panorama Prelog hotellis

Õhtu lõppes järveäärses hotellis, kus pakuti piirkondlikke roogasid.

- Tegemist on nn pereettevõttega, omaniku soe tervitus ja vahetu suhtlus löid **koduse ja siira õhkkonna**.
- Asukoht järve kaldal päikeseloojangu ajal sobib ideaalselt **romantiliste pakettide** loomiseks, ühendades õhtusöögi, paadisõidu ja jalutuskäigu.

Päeva unikaalsus ja õppetunnid:

- **EUROPARC võrgustiku väärtus** – annab võimaluse Eestil jagada kogemusi ning tugevdada rahvusvahelisi sidemeid loodusturismi ja kaitsealade arendamisel.
- **Linnapargi kaitse ja kasutus** – Zrinski park näitab, kuidas rohealad on olulised linna identiteedi ja elanike heaolu jaoks.
- **Interaktiivsed lahendused muuseumides** – kaasavad kõik vanuserühmad ning muudavad kultuuripärandi atraktiivseks.
- **Kaasav käsitöö (cekeri punumine)** – lihtne viis siduda turiste kohalike traditsioonidega.
- **Dubrava järv ja Marina Prelog** – potentsiaal, kuidas linnuvaatlus ja veematkad võivad olla piirkonna ökoturismi tõmbenumbrer, samas paralleel Eestis: Matsalu ja Soomaa pakuvad sarnaseid võimalusi linnu- ja veeturismi arendamisel.
- **Autentsuse tähtsus** – planeerimata ja spontaansed kogemused (saarekülastus, peremehe tervitus) loovad reisielamuse, mida ei saa kopeerida.

Päeva kokkuvõtte koostasid Marilin Pehka ja Riina Ahven.

2.6. Tegevuste aruanne 18. septembril 2025

Sõit Zagrebisse

Linnaga tutvumine

Hommikul enne Medimurje piirkonnast lahkumist oli vaba aeg, mille igaüks sai sisustada vastavalt oma huvidele. Eriti elamuslik oli mõnetunnine jalutuskäik piirkonna külades, mis on seotud veinitegemise ja muu toidutootmisega (puuviljad, lihakar, jms). Sai tutvutud kohaliku külaeluga. Siin lähedal on ka veinitee (wine road of Medimurje, mis ühendab kohalikke veinitootjaid), mis on oluline turismiatraktsioon. Veiniteega on liitunud umbes 30 pereettevõtet. Kuigi piirkond on väike, on siin on 1100 ha viinamarjaistandusi kuna kliimaolud ja mullastik sobivad viinamarjakasvatuseks hästi. Siin kasvatatakse ka kohalikku viinamarjasorti – pušipel – millest valmib kuulus vein, mille üle kohalikud on väga uhked. Mitmed kohalikud veinid on saanud rahvusvahelistel konkurssidel medaleid ja sertifikaate, kokku üle 100 tunnustuse. Veine ei müüda ainult kauplustes, vaid veinitootjad, kes on liitunud grupiga ”Hortus Croatia”, pakuvad veinidegusteerimisi ja müüki ka oma koduüksel.

Isegi lennujaamas kohvrit üle andes sai teenindaja aru, et kui kotis on pudel pušipeli veini, siis tuleb kohvrile panna külge silt ”prioriteetne”, sest nii hea kraami purunemisega ei saa riskida. ”Pušipel” on justkui salakood.

Praegu on viinamarjade korje hooaeg. Põllul käis usin korjamine – oksakääridega lõigati viinamarjakobarad, mis pandi suurtesse plastikkastidesse. Kl 9-ks oli töö käinud mitu tundi ja traktori käru oli juba marju täis. Siin talus kestab korje 3 päeva. Horvaatide piiritu külalislahkus sai ka siin kinnitust – tööst võeti paus, et mööduvale turistile pakkida kotitais mahlast nõretavaid viinamarju kaasa.

Südantsoojendav oli ka lahkumine Medimurjest. Horvaatia poolsed võõrustajad olid spetsiaalselt selleks hommikul hotelli kohale tulnud, et meid bussiga teele saata ja lehvitada. Nagu eelmise õhtu lõpuõhtusöögil öeldi: ei ole me mitte ainult kolleegid, vaid paljudest on saanud ka sõbrad.

Foto: viinamarjakoristus

Pärastlõunal Zagrebisse saabudes, pärast arutelusid, asendasime linnalised tegevused piirkonna loodusväärtuste avastamisega. Sljeme Medvednica nimeline mäestik Zagrebi äärelinnas ja metsasel alal pakub suurepäraseid rekreatsioonivõimalusi. Tegemist on kaitsealuse looduspargiga kus on tähistatud matka- ja jalgrattarajad, sh mäe tipus ka hariduslik metsarada infotahvlitega. Üles mägedesse saab kõisraudteega. Osta võib ühe või kahe otsa pileti. Ühe otsa piletiga on võimalus tagasi alla tulla matkates. Meie valisime alla tulekuks raja nr 52, mis võttis aega 3 tundi, millest viimane tund oli pärast päikeseloojangut. Seetõttu saime kogeda erinevaid meeli erksamalt ja pimedas elavnesid ka kakuliste hääled.

Rajal on mägimajakesed kus saab ööbida. Talvel on mäel suusakeskus, suvel matkatakse ja sõidetakse jalgrattaga. Peamiselt on piirkonnas pöögimets, mis on rikas nii floora kui fauna poolest. Kuulsime matka jooksul muuhulgas kodukakku, öösorri, mustrahni, punarinda, erinevat liiki tihaseid. Hea õnne korral võib siin kohata ka händkakku, kes on Eestis haruldane. Taimedest kasvavad siin looduslikult alpikann, süstlehine emajuur, kuutöverohi, meil kaitse all olev mets-kuukress ja jugapuu.

Rajale keset metsa jäid ka kunagise Brestovaci sanatooriumi varemed (töötas 1909-1969, raviti kopsuhaigusi kuna oli värske metsaõhk), mis on tänapäeval kasutusel paintball'i mängimise kohana. Hea näide sellest kuidas kasutusest välja jäänud hoone on saanud uue elu populaarse turismiatraktsioonina.

Fotod: köisraudtee ning infotahvel hariduslikul metsarajal

Fotod: pöögimets ja alpikann

Foto: süstlehine emajuur

Päeva kokkuvõtte koostasid Signe Ohakas ja Maret Vildak.

2.7. Tegevuste aruanne 19. septembril 2025

Viimase päeva hommik oli pühendatud projekti arutelule, kus osalejad tegid kokkuvõtte kogu nädalast ja planeerisid järgmisi samme koostöös. Räägiti saadud kogemustest, analüüsiti suveülikooli programmi ning otsiti võimalusi, kuidas nähtut oma piirkondadesse ja tegevustesse rakendada. See andis väärtusliku võimaluse süstematiseerida õpitut ja muuta see tulevikku suunatud tegevusteks.

Pärastlõunal toimus ekskursioon Zagrebi Ülemises linnas, kus osalejad tutvusid linna ajaloo ja kultuuripärandiga. Jalutuskäik viis St. Markuse kiriku, Kivivärava, Lotrščaki torni ja Dolaci turu juurde. Kultuurikogemus tõi väärtusliku võrdluse – kuidas linnalises keskkonnas on turism ja igapäevaelu põimunud ning millist rolli mängib pärand kohaliku identiteedi hoidmisel.

Seejärel suunduti lennujaama ning alustati tagasilendu. Päev lõpetas sisuka ja mitmekülgse nädala, jättes osalejatele nii praktilisi teadmisi kui ka inspireerivaid ideid edasiseks tööks.

3. Ood suveülikoolile Medimurje piirkonnas

Ilm kiskus pilve, suvi sai otsa,
Horvatiasse asuti teele.
Vaatame veidi nende parke ja metsa,
uurime, mis rõõmsaks teeb meele.

Medimurje, Mura ja Drava -
kahe jõe vahele maa-ala säätud.
Piirkond, mis aina enam tähtsaks on saamas,
luues hea uue maailma väärtust.

Kogukond, mis otsib maaelus sünergiat -
biodünaamilist kasvulava,
ammutab dr Steineri töödest energiat,
oma teadmisi teistele jagab.

Au asi on olnud pidada talu,
tehtud veini ja lüpstud kitsi,
kuid milliseid rõõme on saadud või valu,
seda teavad vaid nemad üksi.

Seal nad lehvavad rõõmsalt -
jälle näidatud rahvaväele,
kus veski seisab vete pääl,
kus juustuga saadud on mäele.

Ja siis meie, kes me oleme külas,
leidmaks uusi võtteid ja võlu,
mis aitaks meilgi ubida üles
kaduma kippuva maaelu ilu.

Üks asi, ametlik keel ja etikett,
sunnitud asjalik olek,
teisalt targalt loodud võimalus, et
suhtlus vabas õhkkonnas oleks.

Ja siis sa kuuled - samad sõnad, samad soovid,
erinev kõla vaid kehtel,
võta veidi vaid vaevaks ja hooli,
saad aru, mis toimub peades, mis meeltes.

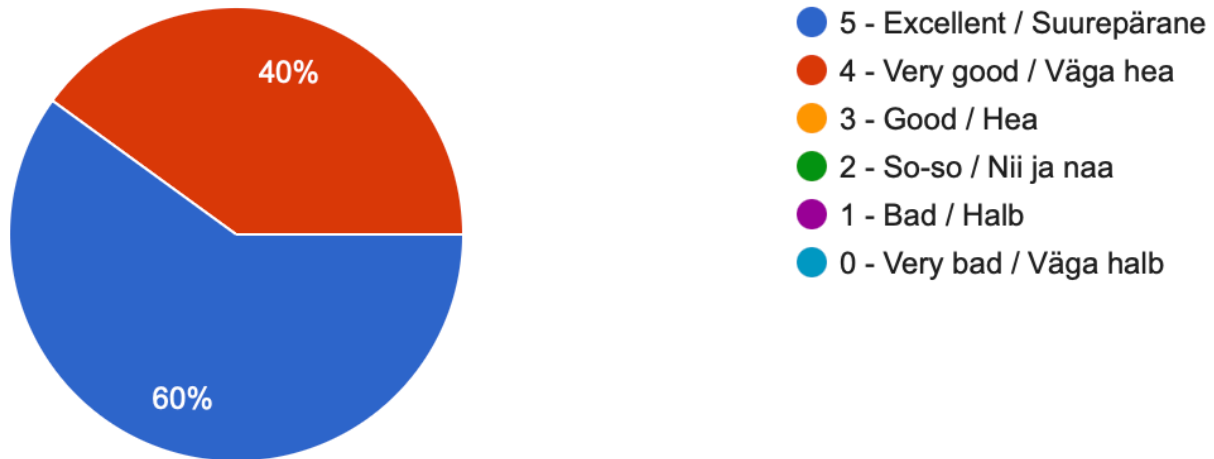
Koorub tõde, mis kõikjal paika peab -
"kui ikka tahad soove täide viia,
siis selle eest seisma ka pead.
Jah, asja eest tulnud sai siia.

Koostas Villu Varblane.

4. Osalejate tagasiside

4.1. Küsimustiku vastused

1. Hinda, kuidas oled rahul suveülikooli korraldusega üldiselt?

2. Kommenteeri oma eelmist hinnangut.

- Suveülikool sujus hästi, külastavad kohad olid huvitavad ja andsid uusi mõtteid. Kõige enam hindan inimesi, tore oli taaskohtuda ja uutega tuttavaks saada.
- Korraldajate poolt suurepäraselt organiseeritud, palju ilusaid kohti/vaateid, meeldejäävaid hetki ning maitseid.
- Väga hea korraldus. Suurepärane probleemide kiire lahendamine meeskonna poolt. Sõbralik ja ühteheidav meeskond.
- Kõik oli suurepäraselt korraldatud, kõik toimis tõrgeteta ja ajakava oli sisutihe.
- Programm oli väga huvitav ja sisutihe, korraldus oli väga kena ja läbimõeldud.
- Ajakavast peeti kinni, programm oli huvitav, majutus ja toitlustus väga hea.
- Kõik toimis, külastuskohad oli väga hästi valitud.
- Programm oli tihe, kuid mitte väsitav.
- Esimene päev: hea vastuvõtt; head ja arusaadavad ettekanded; eriti regionaalse turismi arengu kohta. Hästi valitud koht – kõrgetasemeline veinimaja ja veinide degusteerimine.
- Väga hästi korraldatud üritus. Oli huvitav näha, kuidas piirkond väljaspool üldist turismiala meelitab külastajaid ja milliseid vahendeid kasutatakse, et inimesi sinna tuua.
- Programm oli hea, kuid selles puudus rohkem ettevõtjate näiteid ja näiteid väljakutsetest, millega seisavad silmitsi need, kes tegutsevad looduskaitsealadel.
- Üritus oli hästi korraldatud, programm oli mitmekesine ja kaasahaarav ning andis lühikese ajaga palju väärtuslikku infot.
- Läti delegatsioonile meeldis väga Horvaatia kolleegide tehtud töö, nende pühendumus ja suurepärane korraldustöö.
- Mulle meeldis kava, kõik külastatud kohad olid huvitavad ja harivad paigad, mida võiks teha ka Eestis.
- Programm oli mitmekesine ja asjakohane, korraldus oli sujuv ning loodi häid kontakte.
- Tore on näha, et korraldajad olid mõelnud väga sisuka programmi ettevalmistamisele.
- Programm oli väga hästi planeeritud ja korraldatud, natuke vaba aega oleks olnud tore.

- Kõik oli väga hästi korraldatud.
- Oli hea ja huvitav.
- 100%.
- Kõik oli korras ja sujus hästi.

3. Mis sulle suveülikooli raames kõige rohkem meeldis?

- Mulle meeldis kõige rohkem korvide punumise töötuba ja sellele eelnenud ekskursioonid pargis ja muuseumis. Samuti oli suurepäraselt disainitud avakonverentsi esitlus Medimurje piirkonna kohta. Kõik programmis olevad külastuskohad olid ägedad. Sügavat muljet avaldas ehe kitsefarm. Ühest põhitoorainest (kõrvits) toodetud tooted - võrratud maitseid (kõrvitsaõli ja maitsetatud kõrvitsaseemned). Samuti meeldis vaatetorni ja kaevandusmuuseumi külastus.
- Keeruline on ühte asja välja tuua, kuna iga külastatud koht pakkus uusi mõtteid, mida endaga kaasa võtta. Paadisõit, kus meie meeskonna vahel tekkis väga lahe ja meeleolukas suhtlus ning ühtekuuluvuse tunne.
- Et oli kaasatud nii palju teemaga seotud inimesi. Tekkis ühisosa, inimeste võrgustumine omavahel ühisel teemal - elu ja ettevõtlus rahvusparki territooriumil.
- Aqua Adventures külastus ja paadisõit, päikeseloojang. Aga kõik programmi külastuskohad olid põnevad, inimesed võrratud ja avatud suhtlejad.
- Vastuvõtjate pühendumus ürituse edukaks läbiviimiseks.
- Kohalikud tootjad, paadimatk, toitlustus, ööbimine.
- Hästi komplekteeritud ja ajakavastatud programm.
- Soe ja meeldiv külalislahkus.
- Mulle meeldisid kohalikud restoranid – et nad selgitasid toidu kohta ja jutustasid perelugusid. Biodünaamiline juustutalu – samuti näidati omanike/perelugu ja kõigi põlvkondade kaasatust. Minu jaoks oli huvitav külastada regionaalparki külastuskeskust ning uurida ja mõista, kuidas nende töötajate töö on korraldatud. Väga meeldis looduse fotograaf ja loodusfotod mimikri rõhuasetustega.
- Mulle meeldis Steineri keskus koos kõigi tegevustega, samuti pildimäng golfirestoranis. Toit oli igal pool hästi korraldatud ja maitseid oli rohkelt. Meeldis ka linnuvaatluse retk, külastused Čakoveci linnas, päikeseloojang Maderka mäel jpm.
- Kõige rohkem meeldis sisukas programm ja valitud vaatamisväärsused Horvaatia põhjaosas, mis ei ole kõige populaarsem turismisihtkoht, mistõttu võrreldav vähem külastatud rahvusparkidega Lätis – Slītere ja Rāzna.
- Esimese päeva programm, söekaevanduse muuseum, suurepärase osalejate ühtekuuluvus paadisõidul, lugu bioregioonist, veinide degusteerimine viinamarjaistanduses.
- Oli võimalik kohtuda ettevõtlike inimestega, keda ühendavad ühised ideed, ja arutada nendega, kuidas nad tegutsevad, loovad ja mõtlevad.
- Mitmekesine programm: loodusalade külastused, kohtumised kohalike ettevõtjatega, Steineri keskuse külastus, kohalik toit.
- Konverents „Zrinski pargi kaitse 50. aastapäev“ ja pereettevõtete külastamine.
- Paadisõit, linnamuuseum, infokeskus, kullakaevandus jms.
- Võrgustumine ja partneritevahelised kontaktid.
- Lood kohalikest veinimajadest.
- Ökoregioon.
- Inimesed.
- Külastused ettevõtjate juurde.

4. Mis sulle suveülikooli raames ei meeldinud?

- Kõik meeldis.

- Järgmistel kordadel võiks rohkem rõhku panna sertifitseeritud ettevõtete lugude rääkimisele - kuidas nad oma tegemisteni jõudsid ja kuidas nad rakendavad kestliku ettevõtluse meetmeid oma tegemistes. Sellises kaunis majutuskohas võiks olla osalejatele planeeritud vaba aeg töövälisel ajal - spa külastus. Meie tööpäevad kujunesid väga pikaks ja seega ei olnud võimalik spaad külastada.
- Mul ei ole midagi sellist välja tuua. Kui vast, et viimane päev oleks võinud olla piirkonnas vaba programm. Oleksime mõne matka reaalselt läbi teinud omal käel - näiteks sõitnud läbi soovitatud veinitee talude vahel.
- Ainuke, mida oleksin arvestanud pärvakavasse, et ööbimiskohas oleks olnud võimalus kasutada veekeskuse võimalusi.
- Spa külastuseks oleks võinud aega jääda, näiteks saabuda õhtuti tagasi kasvõi tund varem.
- Konverentsi otsetõlge oli halva kvaliteediga.
- Ei oska siin midagi välja tuua.
- Midagi ebameeldivat ei olnud.
- Ebameeldivused puudusid.
- Läti delegatsioon oleks soovinud rohkem võimalusi arutleda Horvaatia ettevõtjatega nende võimaluste ja väljakutsete üle, mis kaasnevad töötamisel kaitstavates loodus-alades.
- Puudus rohkem näiteid ettevõtjatest ja näiteid väljakutsetest, millega seisavad silmitsi need, kes tegutsevad spetsiaalselt kaitstavates loodus-alades.
- Võiks olla rohkem vaba aega. Programm oli väga intensiivne.
- Mul ei ole midagi ebameeldivat öelda.
- Tõlge konverentsil.
- Kõik oli suurepärane.
- Mulle meeldis kõik.
- Kolmapäeval konverentsil oli halb tõlge.

5. Milliseid mõtteid said nendelt päevadelt oma piirkonna/organisatsiooni arendamiseks?

- 1) Kuidas saab pakkuda külastusteenust väikeses talus, kus on kompaktselt lahendatud kitsefarmi osa vahetult ühendatuna puhkeala, poe ja degusteerimiskohaga. Ei pea midagi suurt leiutama - tuleb säilitada autentsus ja see väike olemine mõjub külastajale ülihästi 2) Vaatetorn - ideaalne asukoht, kuhu see rajada. Lisaks vaadetele pakkus vaatetorn ka informatsiooni nii ilmakaarte kui ka piirkonna kohta. Suurepärast on lahendatud vaatetornist mõnesaja meetri kaugusel olev kohvik koos tualettidega. Meie olemasolevaid vaatetorne võiks samuti selle pilguga üle vaadata ja täiustada 3) Külalislahkus - see on nr 1 absoluutselt igal pool ning seda tuleb hoida ja säilitada 4) Esitluste disain ja sisu edasiandmine - ühele slaidile panna kogu info koos ülihea illustratsiooniga ja rääkida sisu juurde 5) Muuseumid võiks meil olla rohkem atraktiivsemad. Näiteks kaevandusmuuseumis sai appi abil kohtuda reaalpildis tolle inimese hologrammiga, olgu see kaevur või kes iganes asjaga seotud isik. See oli nii äge kogemus. Samas muuseumis oli mitu interaktiivset filmi, kus said 360 kraadi keerates näha kõike, mis selles kohas ajalooliselt toimus. Suurepärast tehtud simulatsioonid aitasid mõista ja ise kogeda seda, mida nemad kunagi selles kohas tegid ja läbi elasid. Tegelikult peaksid kõik muuseumid sellised olema. Siis ka noored lõpuks hakavad nende külastamise vastu huvi tundma sooviga korduvkülastusele.
- Olen ettevõtlusnõustaja. Mõtteid võtsin kaasa, kuidas suunata kestlikku tegutsemis- ja mõtteviisi ettevõtluses. Kui oluline on, et piirkond ja ettevõtjad räägivad oma kestlikkuse lugu läbi piirkonna väärtuste ja lugude. See kõik tundus mulle nii aus ja siiras ning lõi väga sooja külastuskogemuse kogu piirkonnast ning ettevõtjatest, kes hoolivad oma piirkonna keskkonna säilimise eest.
- Kuidas pakkuda turismi teenust sidudes traditsioone ja elamust pakkuvaid tegevusi.
- Olla julge näitama päris elu, ilustamata igapäeva tegevusi ja rohkem võrgustuda.
- Organisatsioonide-väikeettevõtete koostöö, "Eco Region" näited.

- Järjepärgvalt ja uhkusega traditsioonide edasi andmine.
- Koostöö tugevdamine ettevõtjate vahel.
- Kutsuda Läti külalisi oma külalistemajja, kus peremees esitas fotomõistatuse – „Leia, mis peitub fotol“. Idee brändi patenteerimisest – „Pušipel“ veinilugu. Suurepärane näide, kuidas ehitada vaateplatvorm, kuhu on lihtne ronida, mis inspireeris mõtlema sarnaste tornide rajamisele ka Lätis. Linnuvaatluse giidid olid väga professionaalsed ja inspireerisid mõningaid võtteid meie looduse giididele. Mulle meeldis, kuidas horvaadid austavad oma suurkujusid ja näitavad seda ka külalistele – see on midagi, mida sooviks ka Lätis rakendada. Rahvalauludega uhkustamine – sellest võiks ka meie oma lugudes mees pidada, kuna Lätis on kogutud umbes 270 000 rahvalaulu.
- Materjalid, mida kasutati linnuvaatluse ekskursioonidel, tehes need kaasahaaravamaks. Külustus looduskeskusesse ja giidituur linnapargis andsid ideid, kuidas muuta külustusi interaktiivsemaks ja kui oluline on jutustamine. Kõigi kohtunud inimeste soe külalislahkus oli inspireeriv.
- Muuseumipidajana pöörasin erilist tähelepanu nähtud muuseumide väga kaasaegsele väljapanekule ja turismiinfokeskuse konsultandina hindasin trükiste (seen, mets jne) kvaliteeti ja kujundust. Iga külastatud koht andis mulle inspiratsiooni.
- Oleme rannamaa ja päikeseloojanguga matkadel saaks muuta need huvitavamaks. Golfrestoranis toimunud pildimäng andis ideid sarnaste tegevuste läbiviimiseks külastajatega. Steineri keskuse tegevustest on palju õppida jne.
- Sain kasulikke teadmisi, kuidas parandada ettevõtlustasandi kaasatust ja koostööd – näiteks korraldades igakuiseid ühiseid üritusi või kaasates väikeste tootjate tooteid hotelli menüüsse.
- Peame arendama jutustamisoskust ja parandama kõigi tegevuste tutvustamist, sest paljud ettevõtjad ja osalejad ei taha oma tööd reklaamida ega olla selle üle uhked.
- Kogemus ürituse korraldamisel, arvestades nii häid kui ka mitte nii häid näiteid (nt konverentsi tõlkimine).
- Palju häid ideid interaktiivseks ajaloo-, ökoloogia jms andmete esitamiseks.
- Kuidas esitleda loodust meie piirkonnas.
- Peamine võtmetegur on koostöö.
- Ökoregioon, koostöö.
- Pean parandama oma sarmi ja jutustamisoskust oma ümbrusest rääkides. Mõtlen väikese fotonäituse loomisele, sarnasele sellele, mida fotograaf tegi enne meie õhtusööki.

6. Kuidas jäid rahule majutusega? Kommenteeri oma vastust.

- Parim valik. Väga mugav tuba. Väga hea toit. Koht, kus räägiti kestlikku lugu läbi kohalike tootjate ning ka hommikusöögilaul leidsime palju kohalikke tooteid.
- Väga hea majutus ja toitlustus. Hea asukoht, pluss võimalused külastada ümbruskonda omal käel ja termide kasutus.
- Väga hea, puhas, mugav, vaikne. Kahju, et sellises kohas majutamisel polnud kavas termide/spa nautimine.
- Väga rahul. Lisaks oli märgata, et majutusasutus järgib biodünaamilise tegevuse laadi.
- Majutuse valikud olid suurepärased, asukohad head.
- Rohkem kui suurepärane.
- Majutus oli ideaalne.
- Väga.
- 100%.
- Majutus Terme Sveti Martinis oli mugav ja hommikusöök pakkus suurepäraseid kohalikke toiduvalikuid. Zagrebis asuv hotell oli kesklinnas, kuid väga lärmakas.
- Kõik oli korras, ainult SPA jaoks polnud sobivat aega. Kuna olime hotellist terve päeva väljas, oleks 7.00 hea avamisaeg basseini.
- Olin majutuse ja toidu üle väga rahul, kuid oleksin soovinud minna termidesse – see on põhjus tagasi tulla.

- Majutus oli suurepärane – sooviksin ainult, et oleks olnud rohkem aega kõiki pakutavaid teenuseid nautida.
- Suurepärane majutus. Kõik mugavused, kaunis maastik, SPA, professionaalne personal, rikkalik hommikusöök.
- Täiuslik majutus, samas tasemel toad võiksid olla ka kahele inimesele.
- 7 punkti 10-st. Hea restoran, kuid toa puhtus polnud hea.
- Kõik oli suurepärane.
- Oli hea.
- Väga hea.
- Rahul.
- Kõik oli hästi.

7. Kuidas jäid rahule toitlustusega? Kommenteeri oma vastust.

- Väga rahul, aga kogus võiks väiksem olla. Piisaks põhiroast ja väiksemat sorti magustoidust.
- Meeldis väga, kuna pakuti mitmekäigulist kohalikku/traditsioonilist sööki ja jooki.
- Kõik oli suurepärane. Võib-olla oleksid võinud olla väiksemad portsjonid.
- Ainult kiidusõnad rahvusliku köögi tutvustamise eest.
- Toitlustus oli OK, polnud millegagi üle pingutatud.
- Imeline.
- Väga maitsev toit.
- 100%.
- Väga hea toit, eriti metssiga ja hirveliha, kõik oli maitsev ning oli huvitav nautida tuntud, kuid Lätis mitte nii levinud roogasid, näiteks part või küülik. Mulle väga meeldis kõrvitsaõli ja õunadesserid. Kõik oli hea! Ainult üks kommentaar – kohvipauside ajal võiks olla kohalikke puuvilju – viinamarju, mandariine, viigimarju, kuna need ei kasva Lätis. Parim õhtusöök oli Hažici veinimajas ja Pozojis. Neil oli hing.
- Täiuslik võimalus proovida kohalikke roogasid. Kuna portsjonid olid suured, on kõige parem, kui inimene saab ise otsustada, kui palju tal serveerida. Valmisportsjonite puhul tekib toidujäätmete probleem.
- Toitlustus oli suurepärane ja oli põnev avastada kohalikke maitseid. Minu lemmik oli kohalik õuna ja kohupiima kihiline kook.
- Toit oli suurepärane. Võimalus maitsta kohalikke tooteid ja veine. Rikkalikud, väga maitavad eined.
- Väga rahul toiduga, see oli mitmekesine ja leidis midagi kõigile.
- Väga hea, kohalik ja nii palju. (kolm liha tüüpi – nii palju).
- Liiga palju toitu. Võiks olla vähem. Väga maitsev.
- Väga rahul. Toit oli suurepärane!
- Väga rahul, isegi liiga palju.
- See oli täiuslik.
- Suurepärane.
- Väga palju.
- Hea ja külluslik.

8. Millised on sinu tähelepanekud, kuidas võiks järgmisi rahvusvahelisi üritusi paremini korraldada? Mis peab kindlasti olema ja midagi kindlasti ei tohi olla?

- Rohkem eri rahvaste miksimist tegevuskohtades. Ehk tegevustes ja toitlustuses a-la 4ks loe erinevate tegevusgruppide vahel, võiks ka rahvusi erinevalt märgistada näiteks kaelasallide, pluuside jm. mis lihtsustaks võrgustumist. Kindlasti peavad olema aktiivsed ja käed külge tegevused ja kohtumised piirkonna ettevõtjate ja matkakorraldajatega. Hea, kui tuua sisse ka kultuuri ja kohalikku elu olu - käisime Zagrebis turul ja see oli tõeline elamus ja kokkupuude

kohalikkku kogukonnaga. Mida kindlasti ei tohiks olla - ei oska öelda, ehk mingit ajalist venitamist või tegevuste pikemaks venitamist aja täiteks.

- Vbl tuua välja rohkem lisavõimalusi, valikuid, mida kogeda veel piirkonnas vabal ajal, näiteks aktiivsete tegevuste võimalused hommikuks kergeks treeninguks jne.
- Mulle meeldib, kui korraldajad teevad oma äranägemise järgi programmi, sest siis on kõige paremini tuntav, mis on neile oluline ja kuidas nad seda näitavad.
- Kohalike väikeettevõtete ja tähtsamate maamärkide külastus on asjakohane.
- Osalema peaksid kõigi koostööpartnerite esindajad.
- Need on juba eelmises punktides välja toodud.
- Natuke võiks õhtuti jääda vaba aega.
- Ei oska midagi välja tuua.
- Programm oli hästi kokku pandud. Mul on ettepanek muuta linnuvaatluse loodusrada veidi dünaamilisemaks. Vajalikud oleks kas täiendavad ülesanded või kiirem tempo. Kaugetest paikadest tulnud külalistena oleks tore külastada kohalikku turgu, kus pakutakse talunike tooteid või koduseid tooteid, sest see lisab üritusele pidulikkust. Konverentsi tõlge oleks võinud olla teistmoodi.
- Kindlasti tuleks võimaldada kuulda kohalike ettevõtjate arvamusi oma ettevõtluse kohta mingil diskussioonipaneelil. Väärtuslik oli osaleda füüsilistes tegevustes – loodusrada, paadisõit. Vähem väärtuslik oli linnapargi külastus ja konverentsi sisu.
- See oli minu esimene selline kogemus, kuid väga rahuldustpakkuv. Hea oli, et oli ka vaba aega, mille jooksul sai ise piirkonda avastada. Minule andis see võimaluse külastada kohalikku küla, vaadata viinamarjade korjamist ja külastada kohalikku turgu Zagrebis.
- Oleks hea rohkem selgitada / rõhutada, millised rahalised vahendid ja millised projektid on külastatud paikades ellu viidud – LEADER, Interreg või muud projektid või areng projektideta.
- Sooviksin, et programm oleks sama mitmekesine ja informatiivne, kuid rohkem keskendutaks kaitstavate alade ja ettevõtjate koostööle, sealhulgas headele praktikatele ja väljakutsetele.
- Peaks olema rohkem gruppe, kus erinevate rahvuste esindajad on samal laual, samas grupis. Seekord oli igaüks oma grupiga.
- Üritust planeerides tuleks kinni pidada projekti eesmärgist – ettevõtluse näited kaitstavates loodus-alades, vähem avalikku infrastruktuuri.
- Peame näitama oma parimat, kuid andma ka osalejatele ruumi.
- Kui planeeritakse tõlget inglise keelde, peab see olema korralikult tehtud.
- Kõik oli väga hästi korraldatud.
- Arvan, et ettevõtjatel ja avalikes huvides tegutsevate asutuste esindajatel on veidi erinevad vajadused. Seetõttu oleks mõistlik kas jagada grupp huvide järgi või korraldada igale rühmale eraldi üritused.

4.2. Järeldused

Üldhinnang

Suveülikool korraldus sai osalejatelt väga positiivse tagasiside: 40% hindas seda „väga hea“ ja 60% „suurepärase“. Programm oli mitmekesine, sisutihe ja hästi planeeritud, külastuskohad huvitavad ning logistika sujuv. Osalejad tundsid end kaasatuna ja programmi läbiviimine mõjus hästi läbimõeldud ja sujuvana.

Tugevused

- **Korraldus ja ajakava:** Programmi struktuur oli selge, kõik sujus tõrgeteta, ajakava oli sisutihe, kuid ei väsitanud.

- **Külastuskohad ja tegevused:** Mitmekesised ja harivad külastused, sealhulgas muuseumid, vaateplatvormid, loodusalade külastused, kohalikud tootjad ja pereettevõtted. Paadisõit, linnuvaatluse ekskursioonid ja kultuurilised tegevused lisasid elamust.
- **Inimesed ja suhtlus:** Osalejad hindasid sõbralikku ja professionaalset meeskonda, kohalike ettevõtjate pühendumust ning võimalust võrgustuda ja jagada kogemusi.
- **Majutus ja toitlustus:** Mugav majutus, rikkalik ja kohalik toit, rõhuasetus kestlikkusel ja kohalikel toodetel.
- **Inspiratsioon ja õppimine:** Mitmed osalejad said ideid kohaliku turismi, kestliku ettevõtluse ja atraktsioonide arendamiseks, samuti interaktiivsete ja kaasaegsete muuseumikogemuste loomiseks.

Parendusvajadused

- **Vaba aeg:** Mõned osalejad sooviksid rohkem planeeritud vaba aega, et külastusi iseseisvalt avastada või nautida majutuskoha võimalusi (nt spa, termid).
- **Keeleline tugi:** Konverentside ja esitluste tõlke kvaliteet võiks olla parem, eriti inglise keeles.
- **Keskendumine ettevõtlusele:** Sooviti rohkem näiteid kohalike ettevõtjate kogemustest ja väljakutsetest, eriti kaitstavates loodusalades.
- **Rahvuste segamine:** Kohtumiste ja tegevuste käigus võiks osalejad olla rohkem segatud erinevatest riikidest, et lihtsustada võrgustumist.
- **Programmi dünaamilisus:** Linnuvaatluse rada ja muud tegevused võiksid olla aktiivsemad ja kaasahaaravamad, võimaldades rohkem osalejate praktilist panust.

Inspiratsioon ja mõju

- Osalejad said ideid, kuidas siduda traditsioone ja kohalikke väärtusi turismiteenustega, arendada kestlikku ettevõtlust ja koostööd piirkonna ettevõtjatega.
- Programmi käigus omandatud teadmised inspireerisid arendama interaktiivseid, kaasaegseid ja harivaid muuseumikogemusi.
- Näited kohalike toodete tutvustamisest, vaateplatvormide ehitamisest ja kogukonnakesksete tegevuste läbiviimisest andsid ideid sarnaste lahenduste rakendamiseks kodupiirkonnas.
- Looduse ja kultuuri integreerimine programmidesse ning osalejate kaasamine praktilistesse tegevustesse aitas kaasa sügavamale kogemusele ja sidemetele partnerite vahel.

Soovitused järgmisteks rahvusvahelisteks üritusteks

1. **Rahvuste segamine:** Planeerida tegevusi ja laudkondi nii, et erinevatest riikidest osalejad oleksid segatud, et lihtsustada võrgustumist ja kogemuste jagamist.
2. **Vaba aeg ja paindlikkus:** Jätta planeeritud vaba aega, et osalejad saaksid piirkonda iseseisvalt avastada, nautida majutuskoha võimalusi (nt spa, termid) või teha lühikesi matku.
3. **Füüsilised ja praktilised tegevused:** Rohkem aktiivseid ja “käed külge” tegevusi, nagu töötubade ja ekskursioonide interaktiivsed ülesanded, kohtumised kohalike ettevõtjate ja matkakorraldajatega.
4. **Kultuur ja kohaliku elu kogemus:** Lisada võimalusi kultuuri ja kohaliku elu tundmaõppimiseks, näiteks turukülastused, kohalike perede ja ettevõtete külastused.
5. **Tõlge ja kommunikatsioon:** Tagada kvaliteetne tõlge ja arusaadav info kõikides keeltes, eriti konverentsidel ja ettekannetes.
6. **Ettevõtluse fookus:** Rõhutada koostööd kaitstavate alade ja ettevõtjate vahel, tuua rohkem näiteid headest praktikadest ja väljakutsetest.
7. **Programmide dünaamilisus ja kaasatus:** Muuta tegevused piisavalt dünaamiliseks ja kaasahaaravaks, et hoida osalejate tähelepanu ja pakkuda praktilist panust.
8. **Selge eesmärk ja kvaliteet:** Järgida ürituse eesmärki, keskendudes projektiga seotud sisu ja eesmärkide esitlemisele, vältides ajaraiskamist või tegevuste ebavajalikku venitamist.

Kokkuvõte

Suveülikool oli suurepäraselt organiseeritud, mitmekülgne ja sisutihe, pakkudes osalejatele nii teadmisi kui ka elamusi. Eriti hinnati külastuskohte, toitu, majutust, korraldusmeeskonda ja võimalust võrgustuda. Parendusvaldkonnad hõlmavad vaba aja suurendamist, tõlke kvaliteedi parandamist, rohkem ettevõtlusnäiteid ja rahvusvaheliste gruppide segamist. Inspiratsiooniprotsess näitas, et üritus võib oluliselt mõjutada osalejate edasist tegevust ja piirkonna arendamist, pakkudes ideid nii turismi, kestliku ettevõtluse kui ka hariduslike ja kultuuriliste kogemuste rikastamiseks.